

Gart der Gesundheit: Bynsaugen.

Geschreven en vertaald door Nico Koomen.

Bynsaugen lxiix Ca

Barotus grece et latine

(Die meister sprechen das dyses kraut sey heysser natur.

Wölcher mensch grosse hycze het der neme dises kraut und lege es in eysich und schlahe das auff die stat do die hycze ist es benymmt die on zweyfel (Wem die augen tunckel werden und im feel darinnen wachpen d zyehe dises kraut mit d wurczel auß der erden und lege es über nacht in wasser eines springenden brunnens unnd darnach das wasser ab unnd schweysse das kraut in einer pfannen mit baummöle und lege es also warm über die augen und thû das dreÿ nacht dir wirt baß (Hie ist zû wissen dz ettlich lerer darwider sind das hycze bey hycze gelegt die ist yemer hycze bringen als feuer bey feüwer geleget machet das feüwer ye grösser (Hie ist zû mercken in sunderheÿt und in einer kürze das dises wol mûglichen ist das ein kraute hycze beneme das von natur heÿß sey geleycher weÿse als wenn sich eÿner brennet an einen finger od sunft an einem gelyd wo das ist haltet er das selbig gebrennet gelyde zû einem feüwer unnd lasset die hycz des feüwers daran geen also das einer das kaumm geleychen kan die selbig hycze des feüwers zeühet jm den brant auß und auch den

(1) **Bijenzuigen**, 69ste kapittel.

Barotus Grieks en Latijn. (**Lamium album**)

De meesters spreken dat dit kruid is van hete natuur.

Welke mens grote hitte heeft die neemt dit kruid en leg het in azijn en sla dat op de plaats waar de hitte is, het beneemt die zonder twijfel. Wie de ogen donker worden en hem vel daarin groeien die trekt dit kruid met de wortel uit de aarde en leg het over nacht in water van een springende bron en daarna dat water af en zweet dat kruid in een pan met olijvenolie en leg het also warm over de ogen en doe dat drie nachten, je wordt beter. Hier is te weten dat ettelijke leraars daartegen zijn dat hitte bij hitte gelegd dat is immer hitte brengen zoals vuur bij vuur gelegd maakt dat vuur steeds groter. Hier is te merken in uitzondering en in het kort dat dit goed mogelijk is dat een kruid hitte beneemt dat van natuur heet is gelijkerwijze zoals zich iemand brandt aan een vinger of ergens aan een lid waar dat is die houdt datzelfde gebrande gelid bij een vuur en laat de hitte van het vuur daaraan gaan also dat een dat nauwelijks lijden kan, diezelfde hitte van het vuur trekt hem de brand uit en ook de smarten. Item. Wordt iemand gewond met heet water of andere vochtigheid, hij houdt dat lid in een heet water

schmercen·(Item. Wirt einer geleczt mit heyssem wasser oder anderer feüchtunge·haltet er das gelyd in ein heÿßs wasser oder in heÿssen wein·od legt darauff heyß ôle als heÿß er es geleyden mag·es zeühet die hÿcz auß und senfftiget den schmercen·Unnd dÿses ist die meÿnung des wirdigen meisters Galieni·Unnd darumb ist das wol möglich·das dises krautte bynsauge hÿcze an sich ziehe·und die hÿcze des gelydes dardurch gemÿndert werde·(Item. Plinius sprÿchet·das dises kraut gestossen und geleget auff den gebÿesten herisipila genant·dz ist das rot lauffen oder freÿschem an einem gelyd wo das wåre an einem menschen·es zeüht die hÿcze darauff·unnd heÿlet von stunden an·[101]	of in hete wijn of legt daarop hete olie also heet als hij lijden mag, het trekt de hitte uit en verzacht de smarten. En dit is de mening van de eerwaardige meester Galenus. En daarom is dat goed mogelijk dat dit kruid bijenzuigen hitte aan zich trekt en de hitte van de leden daardoor verminderd wordt. Item. Plinius spreekt dat dit kruid gestoten en gelegd op het gebrek herisipila genaamd, dat is de rode loop, of brandende zeren aan een gelid waar dat is aan een mens, het trekt de hitte daaruit en heelt van stonden aan. [101]

Bynsaugen is ook een naam voor *Melittis melissophyllum*, maar die werd vrijwel geheel met *Lamium* vermengd. De afbeelding laat een witte bloem zien met tegenoverstaande bladeren, zoals *Lamium album*, maar die zien we in kapittel 411 als een dove netel, waarschijnlijk werd *Lamium album* wel apart gezien. Ook een naam voor *Melissa*, die zien we in kapittel 250.

Vorm.

Dodonaeus; ‘Dat eerste geslacht van dove netels groeit rechtop met vierkantige en een dertig, zelden vijf en veertig cm hoge stelen en gewoonlijk drie of vier bijeen die uit de wortel spruiten, de bladeren zijn die van de hete of brandende netels vrij gelijk en rondom de kanten gekarteld, doch geenszins brandend of stekend, maar eerder zacht en bijna wolachtig. Rondom de stelen tussen de bladeren groeien de bloemen die wervelgewijs staan en op kleine kapjes of open helmpjes lijken, van kleur dikwijls wit, soms geel en soms uit de rode wat purperachtig’.

Naam.

(1) Dodonaeus; ‘Deze kruiden worden gewoonlijk in het Nederduits dove netels genoemd, in het Hoogduits Tode Nessel en Taube Nessel, in het Spaans hortiga muerta, in het Italiaans ortica morta, in het Frans ortie morte, in het Latijn noemt men ze ook *Urtica iners* en *Urtica mortua*. Dan Plinius zegt dat die soort van netels die niet branden of heet is *Lamium* genoemd wordt’.

Benesuge en Bensuge in midden Noord Duits, Binesuga en Binisuga in oud Hoogduits, Binsaug bij Bock etc.

Gebruik.

Dodonaeus voor alle dovenetels; ‘De bladeren, het sap, de steel en het zaad van de dove netels, naar het zeggen van Dioscorides, zijn krachtig om alle hardigheden te vermurwen en om alle kropen, klieren, bloedzweren en andere zwellen te verteren en te laten scheiden, zelfs kanker en de zwellen die achter de oren plegen te komen, maar om dat te doen moet men er een pleister of papje van maken en dat zo lauw op die plaats de tijd van twee dagen lang houden. Het water daar deze dingen in gekookt zijn wordt ook voor zeer goed gehouden om daarmee te stoven of te baden in dezelfde gebreken. Hetzelfde zaad en bladeren zijn ook zeer goed om de voortsetende zweren, kanker en vervuilde verrotte zeren te genezen met zout gestampt en daar opgelegd. Plinius schrijft ook hetzelfde van de *Galiopsis* in het 9de kapittel van zijn 27ste boek; ‘de bladeren, zegt hij, en de stelen genezen alle hardigheden en kanker met azijn gestampt en opgelegd en ook de kropzweren of klieren. Ze verteren en laten scheiden allerhande groeisels en het gezwel achter de oren. Men plag de wonden en zeren ook met het sap of afkooksel van deze bladeren te stoven of te baden. Hetzelfde gewas geneest ook alle verrottende zeren en kankerachtige zweren.

Dezelfde Plinius schrijft insgelijks ook van *Lamium* of dove netels in het 14de kapittel van zijn 22ste boek waar hij de krachten er van met de navolgende woorden verhaalt; ‘*Lamium*, zegt hij, met een

korreltje zout gestampt geneest alle verpletterde, gekwetste, geblutste, verbrande en gewonde leden en ook de klieren of kropzweren, zwellen en jicht of de jicht zelf en vooral die aan de voeten komt. De nieuwe kruidbeschrijvers zijn van die mening dat de witte bloemen van dove netels de witte vloed van de vrouwen kunnen op laten houden en sommige plegen van die bloemen tot dat gebruik een konserf met suiker te maken waarvan ze de vrouwen elke dage wat aanraden in te nemen totdat ze geheel genezen zijn.

(1) Dan de onderste eindjes van de helmgewijze bloemen van de dove netels plegen van de kinderen gezogen te worden om de honingzoete vochtigheid die daar in is (die men in het onderste van veel ander bloemen ook vindt) die nochtans deze bloemen met een onnodige kinderlijke vrees schromen te plukken omdat ze denken dat deze netels de hete netels in het steken of branden omdat ze in de uitwendige gedaante gelijk zijn.

Sommige houden al deze soorten van dove netels goed in al hetgeen daar Sideritis, groot speenkruid en gamander nuttig toe zijn'.

Zie verder: <http://volkoomenoudeherbariaenmedisch.nl/> en : <http://www.volkoomen.nl/>